

érezzük a lendületből, hogy nem állíthatja meg semmi, mert friss dolgozókedvből felfelétörekvésből fakad. Nem kiélt társadalom, enervált tagjai nincsenek, állapítjuk meg olvasás közben jóleső rokonszeretettel, de fel is sóhajunk: sokat kellene tanulni tőlük! Közoktatásügyükről e folyóirat hasábjain is bemutatta az író, hogy milyen előrelátással és okos modernséggel szervezik meg a nép számára szabott iskolákat, ahol üres elméletek adása helyett jó gazdákká, beosztó és ügyes háziasszonyokká nevelik gyermekeiket.

Kiragadott részek voltak ezek supán a könyvből; célunk nem is tartalmának teljes felsorolása. „Petite histoire — grand exemple“, — mondotta egy francia a finnekről. Erdődi könyve utat mutat mondatának valóra váltásához: „Fogadjuk meg példájukat; a finn példa követése áldást hozhat.“

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

A szegedi fiúgimnáziumok és polgári iskolák évkönyveinek egybevetése.

A közelmúlt kétségtelenül legjelentősebb közoktatásügyi törvényének, az 1935. évi VI. t. c.-nek egyik alapelve az iskolafajok egymáshoz közelebb hozására való törekvés. Ebben az irányban az első lépés csak a megismerés lehet. Iskolafajainkról külön-külön értékes irodalmunk van, azonban szegények vagyunk olyan dolgozatokban, munkákban, melyek az egyes iskolafajok összehasonlítását, párhuzamos tárgyalását, egységes szemléletét tűzték volna ki célul, természetesen a nélkül, hogy ezáltal csak az egyik iskolafaj szémszögéből bírálják a másik iskolafaj munkáját. Ez utóbbi a fenti célok szempontjából kevésbé értékes.

Ennek a gondolatnak a jegyében kezdtem hozzá a szegedi fiú gimnáziumok és polgári iskolák egyes kérdéseinek összehasonlításához. Azonban az áttekinthetőség céljából még ezt a témakört is korlátozni kívántam és ezért egyelőre csak a szegedi fiú gimnáziumok és fiú polgári iskolák tanulóinak az egyes iskolák évkönyveiben található statisztikai adataiból levont következtetésekre és megállapítható tényekre szeretnék szorítkozni.

Szegeden jelenleg (az 1939/40. évkönyveket vettem alapul) 3 fiúgimnázium és 3 fiú polgári iskola van (a gyakorló polgári iskola fiútagozatát is beleszámítva). Ezekben az iskolákban 1464 gimnáziumi és 944 polgári iskolai tanulót osztályoztak. Természetesen ezek nem mind szegedi szülők gyermekei. A tanulók jelentékeny százaléka idegenből került a szegedi iskolákba. Itt a gimnáziumok vezetnek, hisz gimnáziuma csak a nagyobb városoknak van, míg polgárijá csaknem minden jelentősebb községnek. A gimnáziumokban 21,6 %-a a tanulóknak internátusi és 8,8 %-a bejáró. Az iskolának tehát számolnia kell azzal, hogy a tanulók egy ötödének szüleivel az érintkezés nehezebb és csaknem minden tizedik tanulóval csak korlátozott mértékben rendelkezhetik, vagyis tekintettel kell lennie a ki-bejárás nehézségeire. A polgári iskoláknál internátusra nem is szoktunk gondolni, pedig a tanulóknak itt is 6 %-a internátusi. A MÁV. fiúnevelő internátus hoz ugyanis ide 45 polgáristát. A bejárók száma ezzel szemben lényegesen nagyobb, mint a gimnáziumnál láttuk: a tanulóknak 13,8 %-a, tehát csaknem minden ötödik tanuló. Érdemes lenne megállapítani, hogy a 383 internátusi ellátásban levő és 313 bejáró tanuló gazdasági szempontból mit jelent Szegednek. Különösen fontos ez manapság, mikor ezt a

¹ *Finnország iskolái.* (Nevelésügyi Szemle IV. évf., 7—8. sz.); de 1. még erre a témakörre: *Kispál Magdolna* cikkét: *A finn népiskola* (N. Sz. III. évf. 74. és köv. old.)

szempontot minden kultúrintézménynél annyira figyelembe veszik, sőt egyesek a kultúrintézmény értékelésébe is hajlandók ezt betudni.

Ennek a tanulmányagnak további vizsgálatához már nagyon kevés anyagot nyerhetünk az évkönyvekből. Azok felsorolnak ugyan egy többé-kevésbé a vonatkozó miniszteri rendelet által megállapított adattömeget a szülők foglalkozására vonatkozóan, azonban a kategóriák nagyon tágak s az adatok az ilyen tág kategóriákban a tapasztalat szerint nem teljesen megbízhatók, illetve belőlük következtetni nagyon nehéz. A statisztikai adatszolgáltatás pl. a „köztisztviselő és díjnok” kategóriát ismeri. Ebből a szülők társadalmi állására következtetni csak hozzávetőleg lehet. Pedig nem lett volna érdektelen annak megállapítása, hogy, a szülőknek kb. mennyi a jövedelme, hogy a jövedelemből mennyi esik egy gyermekre stb. Ez minden pedagógus számára értékes irányítást nyújthatna.

A fenti adatok hiányában a szülők foglalkozásából a következő megfontolásokra szorítkozunk. A szociális szempontokat véve figyelembe a gimnáziumban 0·8% napszámos szülőt találunk. Ehhez hozzávehető még az „ipari segédszemély” foglalkozás alá vett 1·4% egy része is. E meghatározás mögött ugyanis gyári munkás rejtőzik legnagyobb részben. A gyári munkás pedig a proletár egyik legtipikusabb megjelenési formája. A polgári iskolában a helyzet sokkal súlyosabb. 9·2%-nak napszámos és 17·5%-nak ipari segédszemély a szülője, ami 26·7%; tehát több mint a tanulók egynegyede proletár szülők gyermeke. Számítva a tandíj, könyvek, írószerek és egyéb kiadások nagyságát, ezek a szülők csak a legnagyobb áldozatokkal taníttathatják gyermekeiket s ehhez még hozzátehetjük azt is, hogy bizonyára még ilyen áldozatok mellett is csak korlátozott lehetőséget tudnak nyújtani a tanulásra (ülzsufolt szobák, világítás hiánya, téli fűtési gondok, otthoni segítség stb.).

A foglalkozás természetét tekintve legérdekesebb a közhivatali osztály elhelyezkedése az iskolában. Szándékosan nem használom a tisztviselői, vagy köztisztviselői elnevezést. Az előbbi a magántisztviselőket is magában foglalja, az utóbbiba viszont nem sorolhatók az altisztek, katona-altisztek. Vegyük ismét előbb a gimnáziumot. Itt a tanulók szülei közül 12·8% köztisztviselő és díjnok, 7·2% közlekedési tisztviselő, 10·3% pap, tanár, tanító, 4·8% nyugalmazott tisztviselő. Ez összesen 35·1%. Több mint egyharmada a tanulóknak. A polgári iskolában ugyanezek összege csak 4·1%-ot tesz ki. A részletezés nem jelentős, csak azt emelem ki, hogy a pap, tanár, tanító gyermekei közül csak 0·5% szerepel a polgári iskolában. Tehát minden kétszázadik gyermek, míg a gimnáziumban minden tizedik. Azt hiszem, nem csalódunk, ha feltesszük, hogy ez a kis töredék is inkább kényszerűségből jutott ide. A liceumnak és a gazdasági középiskoláknak ebben az irányban tehát még hatása nincs.

Amilyen szerepet tölt be a szülők foglalkozásában a gimnáziumban a fent foglalkozási csoport, olyan jelentőségű a polgáriban az altiszti foglalkozás. A szülők közül 9·3% közhivatali altiszt, 8·6% ny. közhivatali altiszt, 3·4% katona-altiszt. Ez összesen 21·3%, tehát a gyermekeknek több mint egyötöde. A gimnáziumban ugyanez csak 7%, amiből 3·4%, tehát pontosan ugyanannyi, mint a polgáriban a katonu-altiszt. Ez valószínűleg a katona-altisztek jobb gazdasági helyzetére vezethető vissza.

A szülőknek gazdasági áganként való csoportosítása a következőképpen fest: mezőgazdasággal kapcsolatos foglalkozású a gimnáziumban 7·3%, a polgáriban 15%, iparral kapcsolatos foglalkozású a gimnáziumban 13·8%, a polgáriban 37·1%. Ez utóbbi adat azonban csalóka, mert az ipari segédszemélyt is ide kellett sorolnunk,

akik között pedig a legtöbb munkás, gyári munkás, tehát nem iparosember, hanem inkább a napszámoshoz áll közel. Mégis, ha az ipari segédszemélyek 17·5 %-át levonjuk is, ill. annak nagy részét, még mindig 20 %-nál több az iparos szülő, vagyis a szülők foglalkozásában az altiszti foglalkozás mellett a legjelentősebb. A kereskedelemmel foglalkozó szülők az összeseknek 14·5 %-a a gimnáziumban és 6·2%-a a polgári iskolában. Ebből kiskereskedő 7 %, ill. 3·7 %. Fellüнден kis szám a polgári iskolában. A közlekedéssel kapcsolatos foglalkozások még nagyobb jelentőségűek, amennyiben a gimnáziumba a szülők 13·5 %-át, a polgáriban 11·7%-át teszik.

Összefoglalva a fentieket, a gimnáziumban a tanulók egyharmada köztisztviselő gyermeke, azután kb. egy-egy hetede kereskedelemmel, iparral és közlekedéssel kapcsolatos foglalkozású családból származik. A többi foglalkozási ág jelentéktelenebb. Ezzel szemben a polgári iskolában a szülők foglalkozás szerint a következőképpen osztályozhatók: egy negyede proletár, napszámos foglalkozáshoz áll közel, egy ötöde altiszt, az ipar, mezőgazdaság és közlekedés kb. egyhated-egyhatednyi százalékkal van képviselve.

Az évkönyvekben közölt statisztikai adatok elég szegények és így sokkal többet nem állapíthatunk meg. Azonban a születési adatokból is érdemes következtetni. A nevelő-oktató munkában nem közömbös, hogy a tanulók közel egykorúak-e, vagy pedig sok közöttük az osztály átlagának meg nem felelő korú tanuló. A tanulók születési táblázatából minden osztálynak két születési évet vettem ki és ezt vettem az illető osztály normális korának. Ez a két esztendő elég széles korhatárt ad és ha meggondoljuk, hogy az újabb rendelkezések az elemi iskolai beiratkozásoknál már megakadályozták a tanulók 6 év előtti beiratkozását, nyugodtan elfogadhatjuk túlkorosnak mindazokat a tanulókat, akik ezen a két esztendő határon kívül esnek, hisz még ezek között is némelyek már majdnem két esztendővel haladják meg az osztály legfiatalabb és a mindennapi használatban normális korúnak tartott osztálytársaikat. Ha a túlkorosságot ilyen szempontból vesszük, a gimnázium alsó négy osztályában (csak ez hasonlítható össze ilyen szempontból a polgárral) 10·5 %-nyi a túlkoros tanuló. A polgáriban ezzel szemben 29·8 %, ami bizonyára még azok számára is meglepő szám, akik a polgári iskolákat közelebbről ismerik.

A vallási megoszlás még az egyetlen, amit az évkönyvek statisztikai adataiból összehasonlítással felhasználhatunk. Ezek szerint katolikus a gimnáziumban 79 %, a polgáriban 85·7 %, református a gimnáziumban és polgáriban egyaránt 9·8%, ág. ev. vallású a gimnáziumban 3·2 %, a polgáriban 2 %, gör. keleti (0·7 ill. 0·6 %) , gör. katolikus (1·2 ill. 0·7 %) , unitárius (0·3 %) vallású tanulók száma elenyésző. A zsidó tanulók száma a gimnáziumban 5·8 %, míg a polgáriban 1·2 %.

Az évkönyvek statisztikai szegénysége miatt, sajnos, a szülők jövedelmére, a gyermekek lakás, élelem, könyv, tanszer tekintetében való ellátottságára, egészségügyi állapotára nem lehet következtetni. A sokkal érdekesebb tanulmányi és nevelési eredményekre pedig kevés fény derül ezekből. Az osztályzatokat ugyanis nem tartom alkalmasnak az iskolafajok közötti összehasonlításra, hisz az osztályzatok nemcsak az iskola által megszabott követelmények, hanem a tantervi anyag, az iskolai munka iránya, a szelekció stb. szerint is változnak. Ez utóbbiak összehasonlító vizsgálata szintén érdekös volna és esetleg külön kerülhetne feldolgozásra.

Dr. Nagy Géza.

Ifjúsági könyvek.

A következőkben néhány most megjelent ifjúsági könyvet mutatunk be.